

לתולדות מאורעות שבת צבי.

כמה פרטים חשובים וראויים לדעת של מאורעות שבת צבי לא נתבררו עוד אל נכון, יען כי לא נפתחו לנו כל המקורות, אשר מהם נוכל לשאוב דעת המקרים האלה. אפשר הוא, כי כמה רשמים וכתבים השייכים אל המאורעות האלה מונחים עוד בכ"י בבתי אחינו במדינות המזרח או גנוזים הם בישיבות, ואין איש שם לב לאספם ולקבצם ולתת להם מקום בתולדת עמנו, מפני כי אינם יודעים לשער את ערכם וחשיבותם להבנת ההיסטוריא הישראלית. בשנת התרמ"ט פרסם הרב ר' אברהם פאלאני¹ מאיזמיר את ספרו "אברהם אזכיר", כולל דרשות ופסקים בסדר א"ב בסגנון החכמים הספרדים, תועלת הספר הזה איננה גדולה כל כך אפילו ללומדים ומעיינים, כי איננו אלא לקושי בתר לקושי כנהוג במדינות ההן, ואולם בפסקיו ע"ד מנוי הרבנים ויפוי כהם בקהלותיהם (דף ל"ה ואילך) מביא המחבר מכתב כ"י אשר מצא "דאבותיו גנוזו למי מהקדושים", והמכתב הזה הוא ענין חשוב עד מאד להבנת המאורעות של ש"צ בזמן אשר התנשא זה למלוך ופרצה מחלוקת גדולה בקהלת איזמיר בין הרב ר' אהרן לפפא והרב ר' חיים בנבשת בעל כנה"ג. המכתב הזה כתבו אחד מהעומדים בראש התנועה הזאת ממחזיקי ש"צ ואחר כן נתחרט בראותו "קץ הפלאות" ועמד לימין העלוב ר' אהרן לפפא, אשר בגלל הדבר הזה קראוהו רעות רבות וצרות ככתוב בדברי האגרת הזאת, ומצד השני אנו למדים מזה, כי גם אחרי אשר נתגלה השקר של ש"צ עוד רבים מבני הקהלה עמדו במרדם ומאנו לקבל עליהם מרות הרב, אשר הסירוהו מכהונתו על פי מצות משיח השקר.

שם הכותב לא נאמר לנו, אבל אני חושב, כי זה הוא יעקב פאלאני, אשר האמין בתחלה במשיח השקר ואחר כן התחרט על זה בכל לבו. אמנם הח' גרסין אומר עליו, כי לא שב מרעתו גם כאשר נזדייק ש"צ, "כי פשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים", אבל אין לנו עדות נאמנה על זה, ויותר מסתבר, כי נפקחו עיניו לראות אור האמת, אחרי אשר נכנס המשיח בדת האסלאם. עכ"פ לא נודע לנו ע"י שום רשימה, כי נחשב במספר התועים מתלמידי ש"צ אחר המעשה הזה.

¹ אגב אעיר כי הקריאה האמתית היא Palachi (במכתב ספרדי) ולא Faliachi כאשר כתב גרסין בספרו ח"י עמוד 215.

ממכתב הזה נלמוד כמה דברים לתקן מה שמעיה הח' גרמין, אשר נמשך אחרי עדות אנשים מבני הנכר, והם לא ראו את המעשים האלה בקהלת איזמיר בעיניהם, ואם ראו אותם לא הבינום כראוי. על הפרטים האלה העירותי בשולי הגליון אחד אחד. ואולם במה שאני חוזר ומדפיס את המכתב הזה אקוה כי לא יקצפו עלי חובבי ההיסטוריא הישראלית, שהרי ספרו של הרב ר' אברהם פאלאני איננו מצוי בידי העוסקים בהקר תולדת עמנו, ואני אספתי אבן יקרה של תולדתנו, אשר מצאתיה במקום אשר לא תעבור שם רגל חוקר, וקבעתי לה מקום בספר הקובץ הזה, אשר ידי חכמינו ממשמשות בו.

בר לין, בירה תמוז התרנ"ט.

שמעון ברנפלד.

כי אזכרה מקדם בהיות צל על ראשינו הרב הגדול מורינו ורבינו מר קשישא יוסף¹) הוא השליט על הארץ וצוק²ל, הוא היה המוציא והמביא נוהג כצאן יוסף עם מרעיתו. והיה לעת זקנתו ולא יכול יוסף להתאפק עוד לצאת ולבוא, ונפלה הפרשיות ודברי ריבות בין יחידי הקהלות לאמר, מי יעלה לנו בתחלה לדון את דיננו ולרבי את ריבנו ולהורות לנו את הדרך אשר נלך, זה אומר בכה וזה אומר בכה, וכל אחד מהם אומר עצתי תקום ואש המחלוקת בוער כתנור, עד שנועדו נוסדו יחידו כל יחידי הקהלות מקטון ועד גדול כל העם מקצה ובעצת הרשות כלם ועל ראשיהם הרב הגדול וצ"ל, ונחה שקטה הסכמתם שהסכימו בנזרת נח"ש ובכל אלות הברית הכתובות בס' תורת משה רבינו ע"ה ובכל תוקף הסכמות לקיים את כל הנרשם, והסכימו להקים ולקבל עליהם בשם דיינים את שני צנתרות הזהב והם הרב המובהק מוה"ר חיים נר"ו שהוא תושב העיר³) על איסור והתר מטרפיות ושיב גשן וחליצה, ואת הרב המובהק כמהר"ר ברוך⁴) נר"ו על דיני ממונות אשר בין איש ובין רעהו, והסכימו שאין מלכות נוגעת וכו' ואין שום אחד מהם יכול לחקור ולדרוש ולגלות דעתו בענין המושל על חבירו, אלא כל אחד יעמוד בשלו, וגם הסכימו שאם לא יבא הרב מוה"ר ברוך נר"ו שתייבם ממוני הזמן עם י"ב טובי העיר להתקבץ במעמד אחד ועל פי רובם לשלוח להביא רב אחר שיבא לשכן כבוד בארצנו. וכן היה שלא בא הרב מוה"ר ברוך נר"ו ונתקבצו ממונים וי"ב טובי העיר ושלחו בעד רב אחר וגם הוא לא בא, כי לא רצה להניח מקום מושבו, וכן עשו ד' פעמים, שהיו שולחין בעד רב אחד שיבא לשכון כבוד בארצנו ולא רצה, ובכל זה הזמן בררו את החכם השלם כמוה"ר יצחק דא לב' ה⁵) נר"ו לדון דיני ממונות, בתנאי שכשיבא הרב אשר שלחו בעדו שאין להחכם השלם הגו' שום טענה ותלונה כאשר כתוב וחתום בספר הסכמות העיר. ובכל זה הזמן לא נמצא איש אשר יפצה את פיו לומר שיקבלו את הרב מוה"ר חיים נר"ו בין לדין איסור והתר בין

¹) הוא הרב ר' יוסף איסקא פא בעל מחבר ספר, ראש יוסף" על הטורים ; עיין שם הגדולים ערך זה.

²) ר' חיים בנבנשת (המבטא הנכון הוא Benvenisti) היה מחנכי העיר איזמיר, ולכן לא חפצו לדון לפניו, אלא בחרו דוק כילור עיר אחרת, שידון הוא בדיני ממונות. וכנראה חפץ ר"ח להיות הוא, רב מוסק"ן על כל העדה, בעוד כי מטעם הקהלה נמנה רק בתור דיי;

³) נראה שהוא ר' ברוך בן חיים (עיין שם הגדולים ערך זה ובאור החיים סי' 624); ר' ברוך גר אז כפי הנראה בקושטא.

⁴) ר' יצחק ד'אלבה היה אחד מרבני איזמיר גם בשנת תכ"ח. (עיין גרשץ בספרו הגדול ח"י בנספחות בסוף הספר עמוד נ"ח).

לדיני ממונות, אלא שהיו אומרים כי טובים השנים מן האחד. וה' ברחמי אנה להם איש כלבכם רב מובהק גדול הדור מוהר"ר אהרן לפפא נר"ו, שהלכו ד' מיוחדים שבעיר עם כתב חתימה מגבירי וממוני וי"ב טובי העיר וטופס ההסכמה הנז' וכתב מהרב מוהר"ר חיים נר"ו מחלים פניו בא יבא ברנה ולא יאחר, ונתרצה והודה לבוא וקם הוא והשלוחים ובא והעיר אומיר צהלה ושמחה בביאתו, והכינו לו דירה לפי כבודו ואחר כך באו כל אנשי ביתו טף ונשים ונהג רבנותו ודן את ישראל מיום ר"ח אייר מש' התכ"ה עד יום ששה לחדש סבת משנת התכ"ו. וביום ההוא ¹) פתע פתאום כרוזא קרא בחיל גזרת מלך ²) הוא שכל החפץ בשלומו ורוצה בכבודו ילך לק"ק פורטוגאל יע"א וינשק ידי ה"ב מוהר"ר חיים נר"ו כי מיום ההוא והלאה הוא יהיה המוציא והמביא על כל ענייני העיר ובשם הרב המוסמך מורינו יקרא, כי האציל עליו מן הרוח אשר כשמואל הרמתי, וכל הצמאים לראות את ישועת ה', בהשגם כי פקד ה' את עמו, הלכו כולם במרוצה ילכו ולא יגעו לקיים גזרת מלך, וגם מי שלא היה מאמין לדברים אלו הלכו גם כן מיראתם מהמון העם שלא יקומו עליהם לומר אתם מורדים בדברי מא"י ³), וענו אמן בעל כרחם, והלכו כלם לנשק ידי הרב המוסמך נר"ו. ומהיום ההוא והלאה היה הרב מוהר"ר אהרן נר"ו נרדף ונעלם יושב בתוך ביתו בקרן זוית, כי ירא לצאת החוצה, אפי' ללכת לבית הכנסת להתפלל בעשרה, כי היו רודפין אותו מפני שלא היה מאמין ומחריפין ומגדפין אותו, והוא היה שומע הרפתו ואינו משיב, ובעונותינו שרבו, האר"ש היתה תהו ובהו ⁴), ועדיין עול גלות על צוארנו, נרדפנו ולא הונה לנו, ובמקום גילה היתה רעדה, ועם זה קמו כמה יחידי סגולה אשר נגע אלהים בלבם להחזיר עטרה ליושנה, להקים דגל התורה ולחזור לאיתנם הראשון מוהר"ר אהרן בשירותו [1] את הרב מוהר"ר חיים [בשירותו], כל אחד בשלו כאשר בראשונה על פי ההסכמה הנעשית בבית דינו של רבינו הגדול מד קשישא זצ"ל. ושאר יחידי העיר אומרים שאינם הפצים במוהר"ר אהרן נר"ו, ושכבר הם פטורים מחומר ההסכמה שכבר נלקחה מיד סופר העיר ונתקדעה

¹) ע"פ האמור בזה נראה ברור, כי מה שכתב המגיד Coenen ונמשך אחריו גרמץ (בספרו שם עמוד ל"ט), איננו מדויק לא ביום תשיעי לירח סבת תכ"ו דחו את ר"א לפפא מרבנותו, אלא ביום הששי. ולפי זה בטלה כל הכרונולוגיא של גרמץ בנדון זה. גם אהשוב, כי מה שספרו ע"ד ועד הרבנים שנועדו להמית את ש"צ אינו אלא בדותא בעלמא.

²) כלומר בגזרת ש"צ, אשר דבריו היו אז נשמעים כדבר מלך שלטון.

³) משיח אלהי יעקב.

⁴) כלומר: כל הענין הזה ומה שדברו אודותם (אר"ש מלשון ארשת שפתינו) יהיה הכל וריק ותשועת ישראל לא באה.

לשנים קרעים, ועתה אין עליהם שום חיוב ולא עון אשר חטא. והיחידים הרוצים למהר"ר אהרן נר"ו וכו' אומרים, כי הומר ההסכמה במקומו עומד ככה או כחו עתה אף שנקרעה, מפני שקריעתה היתה בטעות שלקחה מיד סופר העיר בחזקה, ומה גם שבדמותה בצלמה היא התומה ביד מהר"ר אהרן נר"ו. ועתה השואל שואל לדעת אם יכולים אותם היחידים אשר אינם הפצים במהר"ר אהרן וכו' לפרוק עולו מעל צוארם בטענתם אלו, וגם שמוענים שהם הרוב ורוצים ל בטל ההסכמה (או אם חייבים לקיימה כאשר בראשונה, מאחר שיש הרבה יחידים שרוצים בקיומה, וגם צריך לדעת, אם הרב מהר"ר חיים נר"ו יכול לקבל שירות זה עליו ולהשיג גבול רעהו בתוך העשר שנים שנתחייבו למהר"ר אהרן וכו', מאחר שהוא גם כן כתב לו בא יבא ברנה ולא יאחר, וגם צריך לדעת שאם הרב מהר"ר חיים ישמע לקול מלחשים ויקבל עליו שירות זה אם יכול לכופ' למי שירצה בקיום ההסכמה שיתדיין בפניו, וגם צריך לדעת שאם הרב מהר"ר אהרן נר"ו בראותו שאש המחלוקת הולך ובוער כתנור מיראתו שלא ירכו קטשות ומריבות בעיר ירצה לסלק עצמו בתנאי שיפרעו לו בכל שנה ושנה כל מה שהתנו עמו, אם יכול לעשות כך מאחר שיש הרבה יחידים הפצים בו ואוברים כך היא חובתינו וכך יפה לנו לקים הסכמתינו, ואין לנו לנשות ממנה ימין ושמאול, ועל כל פנים הוא מוכרה להיות דיין על דיני ממונות שעל פי ההסכמה זו באה פה העירה ואין לנו להניחנו כצאן אשר אין להם רועה ולסלק עצמו בתוך זמנו.

ת שו בה: ידעתי ביני ידעתי כי מה אני ומה חיי, אדם להבל דמה, תולעת באדמה, כלי מלא כלימה, אבן דומה, חורש און ומרמה, וגדל חמה, ולאיש אשר אלה לו איך יעלה בתוך הקרואים ולהכניס ראשו בין הרים הגדולים פן ירוצו את גלגולתו, ומה גם איש כי טרדות הזמן בלתי נאמן סבוני גם סבוני לא נתוני השב רוחי ואין לי פנאי לחפש באמתחות שיחות הפוסקים ז"ל ולהעתיק דבריהם הנחמדים מזהב רב ומפז ולכתוב כל הנמצא כתוב. אבל בראותי העושק אשר נעשה להרב מהר"ר אהרן נר"ו עד עתה ואין דורש ואין מבקש, ונה"ש כקורת בית הכד כרוך על צוארינו ומכריו ואומר אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ואמרתיו אל לבי זה עת לעשות ולקדש ש"ש בפרהסיא,

(1) שונאי הר"א לפפא היו עוד המרוצים בעדת איזמיר, וזהו אפשר על ידו שתי סכות. אפשר כי נטה עוד העם ברובו ארר ש"צ גם אחר שהמיר, ואולם אפשר, כי גם כלי זה נמשכו אחרי ר' חיים בנבנשת, באופן כי לא אבו לחזור את ר"א לרבנותו. ואגב אעיר, כי טעה גרטץ באמרו (בספרו שם עמוד 223), כי בהיות ר"ח בנבנשת בעל זלוגתיה של הרב ר"א לפפא, „במלחמתה של תורה“, לכן נתן יד לש"צ, אלא כי ר"ח ור"א שמשו שניהם בכתר אחד ונפל תיגרא ביניהם, ואולם קודם לזה לא היתה מחלוקת ביניהם. כן אין האמת, כי ברח ר"א מאיזמיר (שם עמוד 222), אלא נשאר בעיר וישב שם. כאל עקרים והיה נדרף ע"י הקנאים ככת ש"צ.

כי אל אלהים יודע כי לא במרד ובמעל בעד שום ריוח ממון או שררה עשיתי, אלא בתם לבבי ובנקיון כפי מלב ומנפש, שהאמנתי באמונה שלימה כי בא הקיץ ופקד ה' את עמו, (ואם) [ועם] זה לא שמתני לנגד עיני חומר ההסכמה, אבל עתה שהאמת הורה דרכו חזרתי בי והנני מבקש מחילה וסליחה וכפרה על כל עונותי שחטאתי ושעויותי ופשעתי, ובפרט על מה שעברתי על ההסכמה וחטאתי והחטאתי רבים שהיו סרים למשמעתי ושומעים לעצתי, ועתה אש המחלוקת הולך ובועד כתנורו של עכנאי ובן דינאי, וקטן כמוני הבא לכבות אין אומרים לו אל תכבה, ואומר כי מי הוא זה ואיזה הוא אשר ימלאנו לבו לפגוע בכבוד הרב מהר"ר אהרן גר"ו אפי' כחוש השערה, כי על הראשונות אנו מצטערים והם באים להוסיף על חטאתינו פשע ועושים התורה פלסטר וכופים עליה פסכתה, ואומרים על האיסור שהוא מותר בטענות רעועות אשר אין להם שחר, ופשיטא שהסכמותינו במקומה עומדת ככחה או כחה עתה ביתר שאת ויתר עז, וחובה עלינו לקבל מרות הרב מהר"ר אהרן גר"ו ולומר יורה יורה ידין ידין, ומאן דלביש מדא ילבש מדא, דמעלין בקדש ולא מורדין תנן. ואפי' אם לא היה הדין כך מסברא היה צריך לחלוק לו כבוד גדול ולהשיבו על כנו ולאיתנו. הא' אולי יתעשת האלהים לנו ונחיה ולא נמות על אשר נגענו ופגענו בכבודו והיינו מחזיקין ידי המחרפים והמגדפין אותה, כ"ש וק"ו שהדין הוא כך אי בעית אימא קרא ואי בעית אימא נמרא ואי בעית אימא סברא.

ופוק חזי מ"ש הריב"ש ז"ל סי' רע"א על מה שגזר הרב מהר"מ הלוי ז"ל שהרב מהר"ר ישעיה ז"ל תהיה ממשלתו ע"כ ארץ צרפת, וקודם גזרה זו זכה הרב מהר"ר יוחנן ז"ל שקבלוהו עליהם לשר ושופט רב ודיין וכו'. ועל זה נשאל מהריב"ש אם יש לחוש לגירה זו שהיה מאדם גדול רב של כל ארץ אשכנז. והשיב דאין לחוש לגזרה כזאת, והאריך הרבה לקיים הרבנות ביד מהר"ר יוחנן ז"ל, ובתוך דבריו כתב ז"ל: שנית שאף אם לא היה מהר"ר יוחנן ז"ל מירושת אביו והיה ראוי כמהר"ר ישעיה להיות קודם להתדיין, מ"מ כיון שכבר היה בשררה ההיא מוה"ר יוחנן שקבלה מעצמו והחזיק בה זכה בה. מדרסינן בירושלמי דהוריות רבי הושעיה ורבי בר פוי הוו עלין ושאלין בשלמיה דנשיא כל יומא והוו אילין רבי הושעיה עלין קדמאי ונפקין קדמאי אזלי אינון דבר פוי ואתחתנן בנשיאותא אתיון בעיין למיעל קדמאי אתון ושאלין לר' אמי אמר להון רבי אמי והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים ולאבנים אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון בדרום ינתן בדרום, ותו אמרי' תרתי וכו' בולטייא וסנטייא והוון בולטייא אזלין ושאלין בשלמא דנשיא בכל יום ובאין קדמאי והוו סנטייא אילין ונפקין בתריהון אזלין סנטייא זכון באורייתא ואתו למיעל קדמאי דבולטייא אשתאל לרבנן על ר'

וּדְרֵשׂא בְּנֵי מִדְרֵשׂא, אִפִּילוּ מִמִּזְרֵחַ תִּחַּ קוֹדֵם לְכִי עִם הָאָרֶץ. שְׁמַעִינָן מֵהָאִי שְׁמִי שֶׁהַחֲזִיק אִפִּי מַעְצָמוּ בְּאִיּוֹ שְׂרָרָה אוֹ דִין קִדְמָא אִין נוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ לְתַתָּה לְאִשְׁרֵי גְדוּל מִמֶּנּוּ, מִכִּיּוֹן שִׁכְבַּר זִכְהָ בְּהָ, אֲלֵא אִיכּ הוּא עִם הָאָרֶץ וְהָאֲחֵר הוּא תִּחַּ, אֲבָל כָּל שֶׁמַּחֲזִיק בְּהָ הוּא תִּחַּ אִין מִסְלִקִין אוֹתוֹ אַעֲפִי שֶׁהֵבֵא לְנוֹטְלָה גְדוּל מִמֶּנּוּ עִכְלָ.

וְעַל פִּי דְבָרִים אֵלּוּ פִּסְק הֲרַב בְּעַל הַמַּפָּה זִיל בְּיוֹדֵי סִי רַמִּיד וְזִיל מִי שֶׁהַחֲזִיק לְרַב בְּעִיר בְּאִיּוֹ שְׂרָרָה אִין לְהוֹרִידוֹ מִגְדוּלְתוֹ אַעֲפִי שְׁבֵא לְשֵׁם אַחֵר גְּדוּל מִמֶּנּוּ עִכְלָ. וְקָרַב לֹזֶה פִּסְק הֲרַב הַגְּדוּל הַמְבִיִּט בְּחֶלֶק גִּי סִי ר' דָּף קַפִּי, הָאֵ קַמֵּן דַּאֲפִי מוֹהָרִים הַלְוִי זִיל שְׁהִיָּה רַב גְּדוּל וְשׁוֹפֵט לְכָל אָרֶץ צִרְפַּת וְכָל מִנְהַגֵי צִרְפַּת כּוֹלָם הֵם כְּמִנְהַג אֲשֶׁכְּנוּ מִיּוֹסְדִים מִפִּי רַב גְּדוּל, וְמַעֲלָתוֹ שֶׁל הֲרַב מוֹהָרִים נּוֹדַעַת הָאֲרָצוֹת הָהֵם, כְּמוֹ שֶׁהַעִידוּ עֲלָיו דְּהִיָּה רַב גְּדוּל מוֹפְלָג בַּחֲכָמָה מוֹפְלָג בּוֹקְנָה, עִם כָּל זֶה כָּתַב הַרִיבִּישׁ זִיל שְׂאִין שׁוֹמְעִין לְגוֹרְתָן, מֵאַחֵר שֶׁהָרִי יוֹחֲנָן כָּבַר הַחֲזִיק בְּשְׂרָרָה הֵהוּא קוֹדֵם וְהוּא תִּחַּ אִף שֶׁהֵבֵא לְנוֹטְלָה הוּא גְדוּל מִמֶּנּוּ אִין נוֹטְלִין הַשְּׂרָרָה מִמִּי שִׁכְבַּר הַחֲזִיק בְּהָ לְתַתָּה אִפִּי לְרַב גְּדוּל מִמֶּנּוּ, וְכְמוֹ שִׁכְבַּר בְּעַל הַמַּפָּה זִיל בְּסִי הַנִּזְכָּר.

וְאִם כֵּן בְּנִדּוֹן דִּינָן שֶׁהֲרַב מוֹהָרֵי אַהֲרֵן נִרְוֹ הַחֲזִיק בְּשְׂרָרָה זֹאת וְלֹא נִטְלָה מִיָּד שׁוֹם רַב שֶׁהִיָּה מַחֲזִיק בְּהָ מִקּוֹדֵם, אֲלֵא שְׁעִמַּד בְּשִׁלּוֹ כְּמוֹ שֶׁהִיָּה שׁוֹלָח לוֹ שְׁלּוּחֵי הַחֲכָמִים הַשְּׁלֵמִים נִרְוֹ עַפִּי כָּל טוֹבֵי וּפְרָנְסֵי הָעִיר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִי הַהִכְכָּמוֹת, פְּשִׁטָּא דִּאִין נוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ לִיתְנָה לְאַחֵר אִפִּי שֶׁהִיָּה גְדוּל מִמֶּנּוּ, וְמֵה גַם בְּנִדּוֹה כּוֹזָת אֲשֶׁר לֹא הִיָּה לָהּ טַעַם וְרִיחַ כְּמוֹ שֶׁסּוֹפָה הַזְּכוּיָה עַל תְּחִילָתָהּ (א), וְהִיָּה בְּעֵצָת אַחֵי תּוֹפֵל שֶׁהִיָּה לוֹ קִירוֹב יְדַעַת עִמּוֹ וְהֵלֶךְ בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאִפְּלָה, וְהוּא בַּחֲשָׁבוֹ כִּי הוּא מֵאִי וְיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל מַה שֶׁלְּבוֹ חָפִין עֲשֵׂה מַה שֶׁעֲשֵׂה, וְהַשְּׁמַיִם עֲדִי וְסַחֲדִי, כִּי אִין יָדֵי בְּמַעַל, אֲלֵא אַחֵר זִמָּן נִתְּנָה סוֹדֵם עִי, הוֹלֵךְ רַכִּיל מִגְּלָה סוֹד (ב), כִּי עוֹצֵו עֲצָה וְתוֹפֵר דְּבִירוֹ וְלֹא יָקוּם כִּי עֲמָנוּ אֵל, וְבַעֲזוֹת אֵל קִנּוּא וְנוֹקֵם יִרְאֵה הַמִּסְכָּב כִּי לֹא נַעֲשֵׂתָה עֲצָתוֹ וְיִלֵךְ לְבֵיתוֹ וְיִהַנֵּךְ (ג), וְעַל אִפּוֹ וְעַל חַמְתּוֹ הֲרַב כְּמַהֲרֵד אַהֲרֵן נִרְוֹ יִהַג שְׂרָרוֹתוֹ מֵאַחֵר שֶׁהַחֲזִיק בְּהָ, אִפִּי שֶׁהַחֲזִיק שֶׁהַחֲזִיק הִיָּה מַעְצָמוֹ בְּלִי שׁוֹם הַפְּכָמָה וְקַבְלָה שֶׁקַּבְלוּהוּ עֲלֵיהֶם, כִּי שׁוֹקִיּוֹ בְּהוּוֹת בִּירוֹ הַסְּכָמָה כּוֹזָת כְּאֲשֶׁר כָּתוּב בְּשִׂאֲלָה כִּי לִיָּת דִּין וְלִיָּת דִּין שִׂיאֲמַר שִׂיטְלוּ

(א) הַכּוֹזָה אֵל שׁוֹ, אִשְׁרֵי סוֹפּוֹ טוֹכִיָּה עַל תְּחִלָּתוֹ.

(ב) הַכּוֹזָה כְּמִנְצֵל, כִּי לֹא הִיָּה בְּעֵצָה לְהַדִּיחַ אֶת ר' אֲדָרָן כְּרִכְנֵת, אֲלֵא ר' הַבְּנַבְנֵשׁת וְשׁוֹ עֲשׂוֹ זֶה בְּעֵצָת אִישׁ בְּלִי נִזְכַּר בְּשִׁמּוֹ (עֵיין בְּהַעֲרָה שְׁלֵאחֵר זֹאת) בְּחִשָּׁאִי, דְּשׁוֹ הָעֵבֶיר כְּרוֹז כִּיּוֹם ו' בְּטַבַּת וְעֲשֵׂה בְּכַהוֹ כְּרִצְנִי. וְכָל מְקוֹם הוּדָה הַמְּסַפֵּר, כִּי נִגְרַר אַחֵר מִצִּיּוֹת שׁוֹ, כְּאֲשֶׁר כָּתַב כְּבִי לְמַעַלָּה, וְשִׁתָּק לְהַעוֹל שֶׁנַּעֲשֵׂה לְרִיָּא לְפַא.

(ג) הַכּוֹזָה בְּרַבּוֹ עַל אִישׁ בְּלִי גְדוּעַ לָנוּ, אִשְׁרֵי הִיָּה יוֹעֵץ רַע וְהִסִּית אֶת שׁוֹ בְּרִיָּא לְפַא.

השררה ממנו ויתנו לה לאהר, כי על זה ילבשו שמים קדרות ושק ישימו כסותם לאמר מה ראו על ככה ומה הניע אלהים לעשות כדבר הרע הזה לאיש צדיק וישר ונאמן שכל ימיו עסק בתורה יומם ולילה ולא פסיק נרסא מפומיה.

וצא ולמד ממה שכתב הריב"ש ז"ל בתשובתו הגו' ז"ל שלישיית שכבר נתמנה מזה"ר יוחנן במינוי זה בהסכמת כל קהלות צרפת וקבלוהו עליהם ומעתה אין מורידין אותו דמעלין בקדש ואין מורידין כדאמרינן בפרק תפלת השחר בעובדא דר"ג עם ר' יהושע כשרצה למנות את ר' אלעזר ו' עזריה ונמלך באשתו ואמרה ליה קא מעברין לך, אמר לה גמירי דמעלין בקדש ולא מורידין. והתם נמי לא העבירו את רבן גמליאל אע"פ שציער לר' יהושע שהיה גדול החכמים עד שציערו ביתר שאת, כדאיתא התם אמריה עד כמה נצעריה וגזיל בראש השנה וכו' בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה. הכא נמי צעריה תא ונעבריה משררתו ואח"כ כשנתפיים ר' יהושע החזירוהו דמאן דלביש מדא ילבש מדא ומוה בן מוה יזה, גו"מ כיון שר' אלעזר בן עזריה נתמנה בהסכמתם לא הורידוהו לגמרי דמעלין בקדש ולא מורידין כדאיתא התם. וכן נמי בפ' בתרא דמנחות בעובדא דחניו ושמעי בני שמעון הצדיק אמרי' שאין מורידין מגדולתן מי שנתמנה בה כדאמרינן התם ושנו חכמים בדבר אמרו זה שלא ירד לה כך היווד לה על אחת כמה וכמה ופרש"י ז"ל על אחת כמה וכמה שאין מורידין אותו שלא יקלקל עצמו. וצא ולמד מרבינו הקדוש דמשום כבודו דרבה בר חנה שירד ראשון לבבל ונתן לו רשות אף להתיר בכורות לא רצה לתת רשות לרב להתיר בכורות אלא אמר יורה יורה ידין ידין בכורות אל יתיר אע"ג דחכיט טובא ובקי במומי טובא אלא כדי להלוק כבוד לרבה ב"ה שירד ראשון שיהיה יתיר מרב במעלה זו של התר בכורות כדאיתא בסנהדרין עכ"ל.

וע"פ הדברים האלה פסק ה"ב בעל המפה ב"ר סי' רמ"ה ז"ל כל שקבלו הקהל עליהם אין לשום גדול בעולם יכול להוציאו מגדולתו עכ"ל. וא"כ בג"ד ג"כ שקבלוהו הקהל עליהם עפ"י הסכמה וההסכמה היא בידו ועפ"י זה הוציאוהו מעירו, ששלחו ד' שלוחים בעדו וכבר בא ונהג שררותו כל כך זמן, היאך יכולים לומר שכבר העבירו מי שמעה בחשבוננו (!), ועם זה יהיו פטורים מחומר ההסכמה בהתרה שהתיר להם, דא עקא ואין הדעת סובלתו. ועוד יש כזה לאלה מלין אלא שצריך לגלות טפה ולכסות טפחיים לכבוד הרבים אבל כל אשר את האלהים הוא ירא, אף כי סקול יסקל או ירה יורה, רוח ממרום עליו יערה, ומרוה גם הוא יורה, ועליו יאמרו המושלים אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו, בכל נפשו ומאודו, למלאות את ידו בקסת הסופר

(¹) הכונה על שבהי צבי.

לכתוב אמרי שפר, ועצתם להפר, יחגור חרבו על ירך, ויסיר מלבו המולך, כי כל הבא לפרוץ מסייעין אותו וכל מי שיש בידו למהות הוא ימחה וזאת משלי. ואומר כי לע"ד שהרבה הלכתא רבבתא יש ללמוד מדברי הריב"ש ז"ל רב מובהק הוא ודבריו מיוסדים על אדני פו וצריכין חלמוד. הדא דאין לשום גדול בעולם להשתרר על הבירו שכבר קבלוהו עליהם הקהל ולהורידו מגדולתו כמו שכתב בעל המפה ז"ל. ועוד יש ללמוד דאין להעביר שום רב מגדולתו אם לא שציער לגדול החכמים כמו ר"ג לר' יאושע, אבל אם ציער לאחד מן העם אין להורידו, וכ"ש שאם מה שציער לאחד העם היה בעבור שיקבל עליו את הדין כמנהג החכמים המקנאים קנאת ה' לא מפני שעשה כדן מה שמוטל עליו יעבירוהו ואף אם הבעל דין יביא פסק מרבנים אחרים שאין הדין כך אין לדיין אלא מה שעניו ראות, ומה גם בנ"ד שקבלוהו לעבור עפ"י גזרתו לפי ראות עיניו ואף במקום שלא קבלוהו בתנאי זה לא מפני שמעה כדן מעבירין אותו אלא אם טעה בדבר משנה כדינו ואם טעה בשיקול הדעת כדינו, אבל להעבירו מפני שחייב את הזכאי או זכא את החייב לא שמענו ולא ראינו בשום ס' שחייב להוציא משררתו, וכ"ש שלא נמצא בו שום אדם שעשה שלא כדן ולא היה שום דין מדן ועשה דמן של יש' צחוק, שעל זה היה ראוי להורידו כדי שלא יעשה כך פעם אחרת, רק כל דיננו עתה בדבר ממון ואם טעה יכול לחזור או שישלם משלו כאשר הוא הדין בכל הפוסקים ז"ל.

ועוד למדנו דאף אם ציער לגדול החכמים אין להעבירו בפעם הראשונה שציערו רק שייצערנו ג' פעמים כעובדא דר"ג לר' יאושע ולא העבירו לר"ג עד שציערו ג' פעמים כמו שכתבנו למעלה. ועוד יש ללמוד דאף אם ציער לגדול החכמים ג' פעמים והעבירוהו אם הלך ופייסו כמו שעשה ר"ג להחזירו לגדולתו כמו שעשו לר"ג ואף אם כבר מינו אחר במקומו עם כ"ז צריך להחזירו אלא שגם לאותו רב שמינו במקומו אין מורידין אותו לנמרי אלא מניחין לו קצת שררה מאחר שבהסכמתם זכה לעלות אין מורידין אותו לנמרי כמו שעשו לר' אלעזר בן עזריה.

וא"כ בנ"ד שהרב מהר"ר אהרן נר"ו בהסכמתם נתמנה ונהג שררותו וברוך ה' לא עשה שום דבר שלא כהוגן, כהוא צורבא מרבנן שכתב ה"ה המב"ש בח"ג סי' צ"א דקל"ב, ופסק הרב שהיו יכולים להעבירו ע"ש, ולא ציער אפי' לשום ת"ח קטן ממנו, כי הוא אוהב את התורה ולומדיה ומכבדן. פשיטא שצריך להחזירו לשררותו כבראשונה לדון ולהורות כפי ההסכמה וכל הקודם להחזיר עטרה ליושנה ומחזיקה בראש מהר"ר אהרן הרי זה משובח. ועם זה נמצא שהוא מכבד את מהר"ר אהרן נר"ו ואת מהר"ר חיים נר"ו כלם כאחד, אבל הרוצה שמהר"ר חיים נר"ו יהיה בכל מכל כל הרי נוגע ופוגע בכבוד מהר"ר אהרן נר"ו, רח"ל מהאי דעתא כי לא מן ה' להוריד רב א' מגדולתו

מאחר שכבר זכה בה, ובפרט בתוך זמנו מה שאין עושים כן לאחד מן הממונים שאין מוציאים אותם משירותם קודם תשלום זמנו, ולרב רוצים לעשות כך, פשיטא שעל כיוצא בזה נאמר רבם דקרו, ולא זו הדרך דרכה של תורה אלא אפי' אחר תשלום זמנו צריך לנהוג בו כבוד כי הוא מופלג בחכמה מופלג בוקנה וכלהו איתנהו ביה לטיבותא.

וכמה דיות נשתפכו וכמה קולמוסים נשתברו למצא פתח כדי לקבל רב לזמן קצוב והוצרכו לתלות הדבר שאם הוא מנהג העיר שיכולים לעשותו כמו שכתוב בספר הכלבו בשם ר"י בר יעקב אלפסי ז"ל. וז"ל תשובת שאלה מה שכתוב בדין החזן שאין מסלקין אותו מאומנתו אלא אם כן נמצא בו פסול והכאת על זה ראיות יפה כתבת ויפה דקדקת ועל"ז שנינו מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום ואוקימנא בנמי מפני השדא, ועכשיו נהגו כל קהלות הקדש למנות אנשים על כל צרכי צבור לזמן ובהגיע זמנם יצאו אלו ויכנסו אחרים תחתיהם, וכן החזן וכן לקופה של צדקה והמאור וכן על המס ושאר דברים הצריכים לצבור בין שנושלי' שבר עליהם בין שאין נושלין, ואפי' לא קבעו להם זמן סתמן כפירושן אחר שנהגו בכך, והמנהג כהלכה הוא, שכל הדברים תלו אותם במנהג, ואם מפני החשד כיון שנהג לכא הליפות נסתלק החשד שכשירים שבדורות נושאים במשא הרבים ובצרכי הצבור ואח"כ מסתלקין ובאים אחרים תחתיהם וא"כ דין ממון חשד אין בהן עכ"ל.

ועל הדברים האלו כתב הרב בעל המפה ז"ל י"ד סי' רמ"ה וז"ל וכמקום שיש מנהג לקבל רב לזמן קצוב או שמנהג לבהור במי שירצו הרשות בידם עכ"ל. הא קמן דמכת המנהג הוא שיכולים לקבל רב לזמן קצוב ובתשלום הזמן יכולים למנות אחר תחתיו, אבל אם לא יש מנהג כיון שנתמנה שוב אינם יכולים להעבירו, ובעיר הזאת לא שמענו ולא ראינו שנתמנה שום רב ובתוך הזמן שהעבירוהו שלא מרצונו. וא"כ אף אם לא היה לזמן קצוב אין יכולין להוציאו סתמן כפירושן דהרי לא היה כזה בעיר.

ואם תאמר שמנהג העיר הוא כך לקבל רב לזמן קצוב וכן היו מקבלין אותם לזמן קצוב ומה שלא נשמע עד עתה שהעבירו שום רב מגדולתו היה בעבור שכל העדה היו הפצים בו והיו קוצנים לו בכל פעם זמן מחדש, לא מפני זה הורע כחו של הרב מהר"ר אהרן נר"ו שיוכלו להעבירו תוך זמנו וליתן פתחון פה לעם הארץ, שיאמרו לא לחנם העבירוהו מגדולתו תוך תשלום זמנו ונמצאת מכשילין את הרבים שיפקירו כנגדו לומר שאינו ראוי להיות דיין ואם חשדוהו שהיה משה את הדין ובאלה רבות רעות וא"כ דין ממון חשד יש כאן ודין חסרון כבוד ג"כ יש כאן, ואין להעבירו תוך זמנו ואפי' אם יתחייבו לפרוע לו בכל שנה כל מה שהתנו עמו תוך זמנו עד תשלום זמנו מה יועילו בתקנתם שהיא קלקלתו, שכל מי שירצה לחשוד יש לו מקום להיגדו מאחר שרוצים לסלקו תוך זמנו. וראיה לזה כי בתוך

קהל ועדה איש גבל פער פיו לבלי חק ביום שבת קדש בסדר
ומשמע ודומה ומשא¹) או לאזנים שכך שמעו. ואמרתי לו למה
אתה מדבר נגד ת"ה, לא די לך מה שדברת בשוקים וברחובות קריה והוא
השיב בעזות מצח: כן הוא האמת שדברתי בחוץ, ועתה אני רוצה לדבר
כאן בפלים. אמרתי לו: הזהר בכבוד החכמים שלולי פני הזקן אביך היינו
עושים הדין, אבל מה אעשה כי פני אביך אני נושא. השיב הוא: מה הוא
הדין? אמרתי לו: כל המבזה את ת"ה חייב נדוי, לכן הזהר ושמור לשונך מדע.
והוא ברוב רשעו השיב ואמר לי: אדרבא. ופשיטא שהיה ראוי לנדותו ולהכותו
בסלוא דלא מבע דמא הן על מה שנגע ופגע בכבוד הרב מהר"ר אהרן גר"ו
הן על אשר הוסיף על חטאתו פשע ובא לרדותינו בתוך ביתנו וקהלנו כי
דינו חרוץ בכל.

¹) זה היה בפרשת חיי שרה כנראה בשנת חכ"ו. ובוה אעיר עור על שגיאה
שנפלה בדברי גרמץ (שם עמוד 211). כי הוא כתב אודות הגביר רפאל יוסף גיליבי
(או צלבי), שהיה מתומכי ש"צ, כי זה (רפאל יוסף) היה „מוכסן ראשי" בחצר המושל,
זבאמת התואר „צראף באשי" כרמו רק על „שולחני ראשי" בחצר המושל, ומה שמביא
גרמץ (שם ובסוף הספר עמוד ל"ד), כי רפאל יוסף נולד בעיר Aleppo וזה טעם שם
כנוי שלו: צלבי, הנה באמת כנוי גיליבי או גיליבון הוא רגיל בין היהודים במדינות
האלה ומוכנו (בלשון טורקית): אדון, ובהיות בי מבטא הגים היא כמו tsch (או ch
בספרדית) לכן כתבוהו גם באות צ. אבל אם היה רפאל יוסף יליד העיר אליפו היו
כותבים את השם בתמונה אחרת, אם: רפאל יוסף מארס-צובא, או מחלב, חלבי
זכדומה, אבל כיראי לא צלבי.